

سامان بندی فونای شکمپایان دوره کواترنری دریای خزر

ایرج مغفوری مقدم*

*maghfouri.i@lu.ac.ir

دانشگاه لرستان، دانشکده علوم، گروه زمین شناسی، خرم آباد، ایران

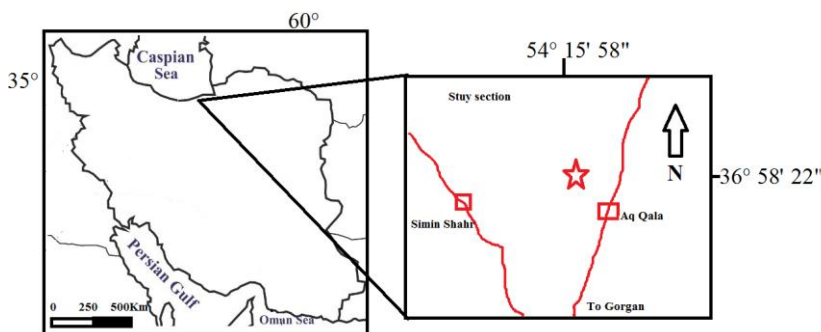
تاریخ پذیرش: مهر ۱۳۹۷

تاریخ دریافت: خرداد ۱۳۹۶

لغات کلیدی: شکمپایان، کواترنری، سامان بندی، خزر

رده از شاخه نرم تنان هستند و در مناطق وسیعی از آبهای ساحلی تا عمیق دریاها، رودها، دریاچه ها و حتی مناطق خشکی یافت می شوند (ایزدیان و همکاران، ۱۳۹۵). هدف این تحقیق مطالعه شکمپایان رسوبات کواترنری خزر در یک چاه اکتشافی می باشد. شکمپایان مورد مطالعه مربوط به نمونه های حاضر از یک چاه اکتشافی در استان گلستان و در حدود ۲۳ کیلومتری شمال شهر آق قلا می باشد (شکل ۱).

دریای خزر، آذوف، سیاه و آرال بخش خاوری پاراتتیس می باشند. تغییرات سطح آب دریای خزر در دوره کواترنری موجب تغییر شرایط رسوبی گردیده است که حاصل آن ته نشینی لایه های آپشرون، باکو، خزر، خوالینسکین و نفوکاسپین می باشد (Neveeskaya et al., 1984). شکمپایان یکی از گروه های مهم جانوران کفزی دریای خزر می باشند (غلامی و همکاران، ۱۳۹۵). آنها بزرگترین

شکل ۱: راههای دسترسی به برش مورد مطالعه

Figure 1: Location map of the studied area.

رسوبات به مدت دو دقیقه در حمام التراسونیک قرار داده شدند. مهمترین خصوصیات پیکر شناسایی شکمپایان در شناسایی آنها شکل و ابعاد صدف، تعداد و اندازه پیچش، تزئینات صدف، وجود و فقدان ناف و شکل دهانه می باشد. در این پژوهش سامان بندی شکمپایان بر مبنای روش (Millard, 1996) انجام گرفت (جدول ۱).

شکمپایان در رسوبات ماسه ای دانه ریز تا رسی یافت می شوند. برای جدا کردن آنها از رسوبات، ابتدا نمونه ها خیس شدند و چندین نوبت در محلول اشباع از نمک گلوبر (هپتاهیدرات سدیم) سرد و گرم گردیدند تا صدف ها جدا شوند. پس از خشک کردن نمونه ها، اقدام به جدا کردن شکمپایان از میان غربال با مش ۶۰ (۰/۳۱۰ میلی متر) گردید. برای تمیز شدن کامل صدف ها از

Table 1: Systematic of gastropods in study section.

[illegible]

Millard, V., 1996. Classification of Mollusca: a classification of worldwide Mollusca. Victor G. Millard: Rhine Road, South Africa. 544P.

Neveskaya, L.A., Vorononina, A. A., Goncharova, D. C. L. A., Lija., L. B., Parmonova, N. P., Popov, S.V., Tchepalyga, A. L. T. and Babek, E. V., 1984. History of paratethys, *Oceanography*, 13:113-298.

مطالعه محتویات شکم‌پایان یک چاه اکتشافی در شمال باختر آق‌قلا در استان گلستان منجر به شناسایی ۱۱ گونه و ۸ جنس شکم‌پا در قالب ۵ تیره گردید. اکثر نمونه‌های شناسایی شده امروزه نیز در دریای خزر وجود دارند. کمترین تنوع شکم‌پایان در رسوبات آپشرون مشاهده می‌گردد. شکم‌پایان شناسایی شده در این رسوبات مربوط به محیط رودخانه‌ای می‌باشد و بیشترین و متنوع‌ترین شکم‌پایان مربوط به رسوبات خوالینسکین می‌باشند که عمق تا ۸۱ متر را نشان می‌دهد و نشان‌دهنده بالا آمدگی آب دریای خزر تا بیش از ۸۰ متر در این زمان بوده است. رسوبات خوالینسکین در دوره زمانی ۱۶۰۰۰-۳۲۰۰۰ سال انباشته شده‌اند که معادل آخرین دوره یخبندان بوده است. بر خلاف دریاهای باز که سطح آنها در دوره بین یخبندان بالا می‌آید، سطح دریای خزر در این دوره پایین آمده است که ممکن است به علت بسته بودن آن و عدم ارتباط با آبهای آزاد باشد. محتویات شکم‌پایان رسوبات خوالینسکین معادل بخش‌های جنوبی و مرکزی امروزی دریاچه خزر می‌باشد که یک جابجایی از جنوب به سوی شمال این نرم‌تنان را نشان می‌دهد.

تشکر و قدر دانی

در خاتمه از زحمات جناب مهندس محمد رضا نائیجی (کارشناس ارشد اکتشاف و تولید شرکت ملی نفت ایران) که در تهیه و آماده‌سازی نمونه‌ها اینجانب را یاری نمودند، کمال تشکر و قدردانی خود را ابراز می‌دارم و از حضرت حق، سلامت و بهروزی ایشان را خواهانم.

منابع

ایزدیان، م.، ذوالقرنین، ح.، باقری، س. م. ب.، اردلان، ا.ا. و یوسفی سیاه کلرودی، س. ۱۳۹۵. شناسایی مولوکولی و فیلوژنی گونه‌های جنس *Nerita* در سواحل صخره‌ای شمال خلیج فارس، مجله علمی شیلات ایران، ۱۸۳-۱۷۱: (۲) ۲۵.

غلامی، ش. شاپوری، م.، پژند، ذ. و مهدی نژاد، ک. ۱۳۹۵. بررسی تراکم و تنوع ماکروبن‌توزهای سواحل جنوبی دریای خزر (شهرستان رودسر ۵۷-۴۷) ۱(۲).

Systematic of the gastropods fauna of the Quaternary deposits Lake Caspian

Maghfouri Moghaddam, I.*

*maghfouri.i@lu.ac.ir

Department of Geology, Collage of sciences, Lorestan University, Khorram Abad, Iran

Abstract:

In this paper systematics of the gastropods of the Quaternary deposits were studied in the Caspian Sea in an exploration well in the northern city of Aq Qala in Golestan province. In this subsurface studied, total thickness of Quaternary deposits is 2585m. A Total of 11 species, 8 genera of 5 families of gastropods are reported. The identified gastropods show that since the beginning of the Quaternary the contents of these gastropods in the Caspian Sea have been adapted to sea level fluctuations.

Keywords: Gastropod, Quaternary, Systematic, Khazar

*Corresponding author